

unlimited

KURUKAHVECİ MEHMET EFENDİ

[ANA SAYFA](#) [HAKKINDA](#) [ABONELİK](#) [YAYINLAR](#) [NEREDE BULUNUR?](#) [KİTAP](#) [İLETİŞİM](#)

[Tüm Yazılar](#) [GÖSTERİ SANATLARI](#) [UNLIMITED INTERVIEWS](#) [ARŞİV](#) [SERGİ](#) [YORUM](#) [RÖPORTAJ](#) [Q](#)

Nilüfer Kuyaş 5 dakikada okunur

Evrenin aynasında

30 Kasım'a dek Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi'nde devam edecek olan Ani Çelik Arevyan'ın *Kara Madde* isimli sergisi fotoğraflar üzerinde sonradan hiçbir müdahalede olmadan yalnızca bir film şeridinin içinden seçilerek bir araya geliyor. Katmanlardan oluşan ve farklı anlamlar barındıran işleri ve serginin bütününe değerlendirdik

☕ 10 dakikalık okuma

Ani Çelik Arevyan, Kara Madde sergisinden

Kara madde ve kara enerji, evrenin en gizemli, en az bildiğimiz boyutu. Ani Çelik Arevyan, Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi için hazırladığı yeni fotoğraf sergisinde bizi bu gizemle en şaşırtıcı, en beklenmedik yerde karşılaştırıyor: Yeryüzünde.

Asfalt üzerindeki su birikintisinde, bin bir çeşit formun yansımaları, evrendeki sonsuzluğun replikası olmuş sanki.

Sanatçı, ışığı çok ustalıkla kullanarak, çok güzel bir görüntü çerçeveleme çalışmasıyla, bu yansımalarda inanılmaz katmanları olan bir derinlik yakalamış. Gerçek mi yanlısına mı insan ayırt edemiyor. NASA tarafından çekilmiş, Hubble teleskopuyla görüntülenmiş evren manzaraları, yıldız takımları, galaksiler seyrediyoruz adeta. Baş döndürücü.

Ani için katmanlar hep önemlidir. Alt metinlerle üst metinlerin birbiriyle konuşması veya birbirini okuması gibi yahut deneysel edebiyatta kitap sayfasının ortasına bir çizgi çekip, iki ayrı metni paralel akıtmak gibi, katmanlarla anlam çeşitlemesi yaratmak, düşünce ve çağrışım çoğaltmak, yankılarla ve yansımalarla oynamak, zamanın farklı boyutlarını, geçmişi ve şimdiki iç içe geçirmek, geleceğe yönelik titreşimler duyumsatmak, onun fotoğraf sanatçılığının ana damarı.

Sanatçı genellikle bu katmanları önceden kurgular, bazen stüdyoda mizansen yaratır, bazen dış dünyada bir aradalıkların ve denk gelmelerin peşine düşer, sahneleri yan yana getirir, kolajlar inşa eder. Düşünce ve duygu içeriğini bir hazırlıkla getirir önümüze.

Ani Çelik Arevyan, Kara Madde sergisinden

Bu sefer farklı bir şey yapmış. Herhangi bir müdahaleye girişmeden, hazır bir görüntüye zihnindeki anlamlar bütünü yüklemeyi başarmış. Anlattığı hikâyeyi kurgulama eylemi yok bu işlerde. Sadece, evrenin kendi hikâyesini anlatmasına olanak yaratmış. Sanatçı bir tek bakışıyla katılıyor. Evrenin kendi hikâyesini anlatmasına izin vermiş, katmanlar kendiliğinden önümüze serilsin diye sahneyi kurmuş, ortamı hazırlamış, ışığı beklemiş, milim oynasa değişecek yansımaları izlemiş, anı yakalamış.

İnsan bakışının, kamera deklanşörünün, sabrın ve deneyimin, dünyayla kurulan ilişkinin, sanatın zaferi diyebiliriz bu sergi için.

Modern ve çağdaş sanatın çok önemli ve kurucu diyebileceğimiz bir ögesi olan, "bulunmuş" malzeme kullanmak ve bu yöntemle iyi sanat üretmek, aslında hayli zor bir iş. Ani Çelik Arevyan bunu çok kolaymış gibi gösteriyor bu sergisinde.

Evreni düşünmek, sonsuzlukla ve bilinmeyenle yüzleşmek bana hep tatlı bir korku verir. Bu fotoğraflarda o korkuyu duymadım. Büyük bir keyif duydum sadece, hatta coşku ve sevinç duydum diyebilirim.

Bilinmeyenle yüzleşmek arzusu, Ani Çelik Arevyan'ın sanatında önemli bir itici güç.

Dahası, bu çalışmalarında bilinmezlik duygusunun, gerçekliğin görünmeyen tarafının yahut tanımlanamaz görüntülerin insanı düşünceye sevk eden boyutunu yakalamış, tıpkı bir büyücü gibi. Büyü sözcüğünü boşuna kullanmıyorum, bence iyi sanatta daima büyü vardır, çünkü görünende görünmeyeni arar.

Beni derinden etkileyen bu fotoğraflar, aklımda bir soru uyandırdı: Ya insanlık tarihi ve insan yaşamı, kozmik ritimlere bağlıysa? Bu soruyu, bu yıl izlediğimiz İstanbul Bienal'indeki bir yapıtın yazısından ödünç aldım. Pera Müzesi'nde, Melvin Moti'nin *Kozmizm* adlı çalışması.

Kozmos/evren ile insanlık arasındaki bağlantıları inceleyen bir grup araştırmacıdan ilham almış. İnsanlığın yaşadığı önemli olaylarda güneş ışınlarının oynadığı role değiniyor.

Nasıl yorumlarsak yorumlayalım, kozmik olaylardan, evrenin hareketlerinden etkilenmememiz mümkün değil herhalde. Dünyanın bir tarihi olduğu gibi, evrenin de bir tarihi, bir hikayesi var. Henüz hakkında çok az şey bildiğimiz bir hikâye bu hâlâ onu anlamak ve kurgulamak için çabalıyoruz, kanıtlar ve göstergeler arıyoruz, kavramaya çalışıyoruz.

Ani Çelik Arevyan, Kara Madde sergisinden

Ani Çelik Arevyan, Kara Madde sergisinden

Hele dünyamızın dengeleri iyice tehlikedeysen, bir iklim krizi yaşadığımız şu aşamada, minicik gezegenimizin en kırılgan olduğu bir çağda, evrenin hikayesiyle bağ kurmamak düşünülemez, belki en ihtiyaç duyduğumuz şey, çünkü canlı ve cansız her tür varlıkla nasıl bir ilişki, nasıl bir empati ve duygudaşlık kurup kuramayacağımız, belki de bütün varoluşumuzu, geleceğimizi ve dünyadaki kaderimizi belirleyecek.

Ani Çelik Arevyan yeryüzüyle evren arasında kurduğu bu beklenmedik bağlantıyla, aslında bize önemli bir duygu ve düşünce alanı açıyor. Evrenin yüzde seksen beşini kapladığı düşünülen "kara madde" ve bütün enerji yoğunluğunun yüzde yirmi beşini oluşturduğu söylenen "kara enerji" öyle anlıyoruz ki galaksilerin, yıldızların, diğer gök cisimlerinin ve tabii bizim dünyamızın da var olmasını sağlayan tutkal bir bakıma.

Evrenin hala genişlemekte olduğu da bu enerji sayesinde saptanabilmiş. Galaksiler ve yıldızlar bilinen evrenin sadece yüzde beşini oluşturuyor. Bizler Samanyolu galaksimizde, ufacık güneş sistemimizde ve minik dünyamızda birer toz zerresiyiz. Ama varoluşumuzu yüzyıllarca sandığımız gibi sadece basit yerçekimine değil, asıl kara maddeye borçlu olduğumuz anlaşılıyor. Özetle, henüz görünmeyen ve bilinmeyen bağlantılar sayesinde buradayız.

Bu gerçeklik aynı zamanda Ani Çelik Arevyan gibi bir sanatçının elinde metafora dönüşünce, maddesel evrenin içinde, başka ve daha manevi bir manzara çıkıyor karşımıza. Nasıl dünya bütün evrenle hayati bir bağlantı içindeyse, dünyadaki bizler de evrene olduğu kadar, birbirimize de görünmez iplerle bağlıyız. Sanatçının *Kara Madde* sergisinde bize duyumsatmak istediği katmanlardan en önemlisi bu bence.

Kara madde henüz göremediğimiz, ama yapılan her deneyde varlığını sezdiğimiz bir olgu. Aynı şekilde, biz insanlar için de aramızda henüz görünmeyen ve bilinmeyen bağları daha görünür kılmak, keşfetmeye çalışmak önerisi, hayat tasavvurumuzu da temelden değiştirmeyi içeriyor sanki.

Davranışta ayrımcı, düşüncede dışlayıcı ve ötekileştirici olmak yerine, bizi bağlayan şeyleri bulmaya çalışırsak, birlikte yaşamamız daha kolaylaşacak. Demokrasinin zayıflamasından iklim krizine kadar, yaşadığımız bütün sıkıntılara çözüm üretmek, doğru adımları nasıl atacağımızı görmek, ancak böyle mümkün. Evrenin bilinmezlikleriyle kendi bilinmezliklerimiz arasında böylesine kuvvetli bir ilişki olduğunu hatırlatıyor bana bu sergi.

İnsanlık günün birinde uzaya açılacak mı, evrende başka canlılar var mı, henüz bilmiyoruz. Ben evrende yalnız olduğumuza inananlardanım. O nedenle de savaşmak ve didişmek yerine, birbirimize daha çok sarılmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu hüznü ve romantik düşünce benim için önemli.

Elbette bu yoruma açık bir görüş. Ama kesin olan bir şey var, o da artık kendi geleceğimizi tasavvur etmenin, dünyanın geleceğini ve evrenin bilinmezliklerini tasavvur etmekten ayrı tutulamayacağı gerçeği.

Ani Çelik Arevyan, Kara Madde sergisinden

Ani Çelik Arevyan bu sergisinde beş büyük fotoğrafla evrenin genişleme halini ve adeta nefes alışını görüntüler gibi çalışmış, imgelerde böyle bir dinamizm yakalamayı başarmış. Fotoğraf serisinde asfalt üzerine yansıyan ağaçlar, yapraklar, gökyüzü, ışığın oyunları, üst üste katmanlaşarak bu dinamizmi oluşturuyor. On adet ufak fotoğraf ise, toplu halde sergilendiğinde, "süpernova" oluşumları, ışık saçılmaları ve yıldız patlamaları etkisi yaratıyor. İnsanı baktıkça şaşırtan, olağanüstü görüntüler.

Sergide benim için önemli olan bir başka metafor yahut katman daha var, sanatçının amaçladığı bir şey olmayabilir, benim yorumum. Fotoğraflardaki karaltı ve ışık tezatları ve "kara madde" boşlukları, bana çok sevdiğim ayna metaforunu çağırıyordu.

Az önce büyüden söz ederek, sanatın biraz da görünende görünmeyeni aramak olduğunu söylemişim. Büyücülerin de gerçekliğin görünmeyen boyutlarına bakmak için kullandıkları "kara ayna" yahut "siyah ayna" dedikleri bir ayna türü var. İngilizcede scrying denilen bir büyü için camın arkasını siyaha boyayarak elde ediliyor ve normal gerçekliğin ötesine bakmak için kullanılıyor. Gerçeküstücü akımın özellikle kadın sanatçıları tarafından çok kullanılan bir metafor bu. Aklıma ilk gelen yapıt, Dorothea Manning'in *Ayna* adlı çalışması.

Evrendeki kara madde de bana kendimize ilişkin bazı gerçekleri yansıtabilecek bir siyah ayna gibi gözükte, Ani Çelik Arevyan'ın çalışmalarına bir de bu metaforla bakmak hoşuma gitti.

Kendimize evrenin aynasında bakmak metaforu, acaba kendi bilinmezliğimizle, karanlık tarafımızla tanışmak, ölümlülükle, kederle ve kayıpla yüzleşmek, içimizdeki melankoliyle barışmak aracı olabilir mi? Sonsuzluğun bir parçası

olduğumuz duygusu, insana güç veren bir duygu. Her şeyin mümkün olabileceğini hatırlatıyor.

Diğer taraftan, ayna metaforu, metafor olmanın da ötesinde, gerçekliğe bir adım daha yaklaşıyor olabilir mi? Sahiden sorun olan şeylerle, bizim sorun ettiklerimiz arasındaki farkı görmeyi, hayatımızdaki önem sırasını esas boyutlarına oturtmayı sağlayabilir mi? Sanat güçlü olunca, çağrışımlar da zenginleşiyor.

Bütün bu katmanların ve anlamların yanında, bir de salt güzellikle karşılaşmanın sevinci var. İyileştirici bir bakış. Hayatta olmanın, dünyada olmanın, evrende olmanın mutluluğu var. Çünkü Ani Çelik Arevyan her şeyin ötesinde, izleyeni yüceltecek güzellikte işler yaratmış. Sanatta yücelme/"süblim" dediğimiz şey, tanımlanması zor bir deneyim, ama evrenle beklenmedik bir temas kurmaktan geçtiği, evrenin aynasında yansımakla, konu ne olursa olsun kendimizden daha büyük bir şeyin parçası olduğumuzu hissetmekle ilgisi olduğu bence kesin.